Европейска комисия

Директива за местообитанията

Отбелязване на 20-годишнината на опазването на биологичното разнообразие в Европа

Околна среда

Европейска комисия
Генерална дирекция „Околна среда“

Автор: Kerstin Sundseth, Ecosystems LTD, Брюксел
Координатор : Susanne Wegefelt, Европейска комисия, „Натура 2000“, Отдел Б.3, - B-1049 Брюксел
Графично оформление: NatureBureau, Обединеното кралство. www.naturebureau.co.uk

Допълнителна информация за Натура 2000 е на разположение на: http://ec.europa.eu/environment/nature

Europe Direct е службата, която ще ви помогне да намерите отговорите на въпросите си за Европейския съюз

Безплатен телефон (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Определени оператори на мобилни телефони не позволяват достъп до номер 00 800 или за това може да се заплаща.

Допълнителна информация за Европейския съюз е на разположение в Интернет (http://europa.eu).

Библиографски данни са посочени в края на публикацията.

ISBN 978-92-79-23656-3
doi:10.2779/10866

© Европейски съюз, 2012 г.
Възпроизвеждане се позволява, при условие че източникът е посочен.
Снимките са защитени с авторски права и не могат да бъдат използвани без предварителното разрешение на фотографите.

Отпечатано в Белгия
Отпечатано върху рециклирана хартия, на която е присъден знака за екомаркировка на ЕС на графична хартия. (http://ec.europa; eu/ecolabel)
Снимка на заглавната страница: Alentejo, Португалия. ©Shutterstock

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейския съюз, 2012 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

4 **Мрежата „Натура 2000“**

5 **Предговор**

7 **Въведение**

11 **... защитената площ за целите на опазване на природата в ЕС се е увеличила повече от три пъти**
- *Подобряване опазването на морската среда в Обединеното кралство*
- *Повече от една трета от Словения е в Натура 2000*
- *Опазване на богатото природно наследство на Кипър*

15 **... познанията ни за биологичното разнообразие на ЕС са се увеличили, в резултат на което природозащитните ни действия са по-ефективни и целенасочени**
- *Национално проучване на защитените зони от мрежата Натура 2000 в Испания*
- *Събиране на данни за управление на защитените зони от Натура 2000 в България*
- *Опазване на морските птици в Португалия*

19 **... местните заинтересовани страни активно участват в управлението на защитените зони от мрежата Натура 2000**
- *Управление на защитените зони от мрежата Натура 2000 във Франция*
- *Натура 2000 в частните гори във Финландия*
- *Публично-частно партньорство за Натура 2000 в Белгия*

23 **... държавите от ЕС съгласуват усилията си за опазване на богатото природно наследство на Европа**
- *Опазване на ерикоидни формирования в Северна Европа*
- *Общоевропейско сътрудничество за малката белочела гъска*
- *Съвместна работа на балтийските държави за червенокоремната бумка*

27 **... се поддържат доказани с времето практики за управление на земята в полза на природата и хората**
- *Природозащитно земеделие в Ирландия*
- *Възраждане на крайбрежните земеделски практики в Естония*
- *Подпомагане в райони с алпийските ливади в Словакия*

31 **... застрашени от изчезване видове се възстановяват**
- *Сладководна бисерна мида*
- *Апенинска дива коза*
- *Унгарска степна усойница*
- *Испански кръстат (царски) орел*
- *Спасяване на вида пеперуди Euphydryas aurinia в Дания*
- *Мечки в Румъния*

37 **... широкомащабното разрушаване на ценни местообитания, богати на дива флора и фауна е спряно**
- *Възстановяване на местообитания покрай река Дунав в Австрия*
- *Опазване на пясъчните дюни на Куршската коса в Литва*
- *Възстановяване на широколистни гори в Швеция*
- *Връщане на живота по мочурливи ливади в Нидерландия*
- *Възстановяване на торфени блата в Полша*
- *Прочистване на подводните ливади от Posidonia от чужди видове във Франция*

43 **... натура 2000 осигурява нови възможности за отдих и туризъм**
- *Натура 2000 подпомага селският туризъм в Латвия*
- *Преспанското езеро в Гърция*
- *Ловци в Натура 2000 - един положителен фактор в областта Лимузен, Франция*

47 **... новите инвестиционни планове и проекти не трябва да застрашават доброто състояние на защитените зони от мрежата Натура 2000**
- *Намиране на алтернативни маршрути за „Via Baltica“*
- *Вятърна централа „Beinn an Tuirc“ в Шотландия*
- *Стратегическо териториално планиране в Чешката република*

51 **... през последните 20 години финансирането за опазване на природата в ЕС се е увеличило**
- *Екологично устойчив модел на земеползване в Горичко, Словения*
- *Проект за опазването на средиземноморския буревестник в Малта, финансиран по Програма LIFE на ЕС*
- *Съвместна работа на местните власти в Люксембург*

NATURA 2000

Биогеографски региони в рамките на ЕС, 2011 г.
Защитени зони от мрежата Натура 2000 (съгласно Директивите за птиците и за местообитанията)
Биогеографски региони в рамките на ЕС
Алпийски
Атлантически
Черноморски
Субполярен
Континентален
Макаронезийски
Средиземноморски
Панонски
Степен
Биогеографски региони извън ЕС
Анадолски
Арктически
Необхванати от данните
Canary Is.
Azores Is.
Madeira Is.
NATURA 2000
Мрежата „Натура 2000“
0 500 1000 1500 km

Предговор

Преди двадесет години стана ясно, че биологичното разнообразие в Европа се приближава към критично състояние. Състоянието на дивата флора и фауна се влошаваше с обезпокоителни темпове, а вследствие на интензивното земеползване, замърсяването, не добре планираното строителство и постоянното разрастване на градските зони бяха изгубени много ценни местообитания.

В отговор на нарастващото безпокойство на европейските граждани през месец май 1992 г. правителствата страните членки единодушно приеха амбициозно ответно действие — Директивата за местообитанията. Нейната цел е да защити най-застрашените видове и местообитания на територията на целия ЕС. Заедно с Директивата за птиците, Директивата за местообитанията е в основата на политиката на ЕС за защита на природата, като двете директиви създават европейската мрежа от защитени зони Натура 2000.

Две десетилетия по-късно, в навечерието на 20-годишнината на Директивата за местообитанията, е време да се направи равносметка на постигнатото до момента. Европейците с право могат да се гордеят с това, което се превърна в най-голямата координирана мрежа от защитени зони в света. Благодарение ефективното прилагане на Директивата е постигнат известен напредък в спиране загубата на биологичното разнообразие, а някои биологични видове и местообитания проявяват признаци на възстановяване. Значително са се увеличили познанията ни за техните природозащитни нужди, с което природозащитните дейности са се подобрили и са станали по-целенасочени. Дейностите често са подпомагани по Програма LIFE — финансовия инструмент на ЕС в областта на околната среда . Програма LIFE е създадена по същото време като Директивата за местообитанията и тази година също празнува своята 20-годишнина.

Друг от успехите на Директивата представлява обединяването на хората за постигането на една обща цел — оценяване и съхраняване на богатото природно наследство на Европа и опазване на нашите все още здрави екосистеми. С Директивата се формира по-интегриран и устойчив подход към управлението и развитието на земеползването и се създадоха нови възможности за туризъм, отдих и работни места.

Още много обаче предстои да бъде свършено, за да постигнем основната цел, заложена в Директивите — да запазим природата като осигурим благоприятно природозащитно състояние за всички защитени видове и местообитания в рамките на целия ЕС. Понастоящем в такова състояние са само 17% от видовете и природните местообитания защитени с Директивата за местообитанията.

Приетата през миналата година Стратегия за биологично разнообразие на ЕС за 2020 г. дава нов мощен тласък на действията в областта на опазване на природното ни наследство. С поставянето на амбициозна цел по отношение на видовете и местообитанията, обвързана със срокове и количествени измерения, се цели ускоряване на пълното и ефективно прилагане на Директивите за местообитанията и за птиците, като по този начин се спре загубата на биологично разнообразие и европейската природа се запази дългосрочно.

Природата се нуждае от нашата помощ, за да се възстанови, но тя ще ни се отплати многократно с екосистемните ползи и услуги, които осигурява. Затова нека поддържаме динамиката и да направим необходимото, за да бъде прогресът през следващите 20 години дори по-значителен, отколкото е бил през последните две десетилетия.

Комисар Janez Potočnik

Hazel dormouse

Въведение

Уникално партньорство между 27 държави

Директивата за местообитанията представлява най-амбициозната инициатива, за опазване на биологичното разнообразие в Европа предприемана някога. Тя е приета преди 20 години в отговор на нарастващото безпокойство, изразено от повечето европейци по отношение на постоянното намаляване и масово разрушаване на естествените местообитания и дивата флора и фауна на Европа.

Наред с Директивата за птиците тя определя стандарта за опазване на природата във всичките 27 страни членки и дава възможност на държавите да работят заедно за постигането на обща цел и в рамките на една и съща законодателна база за опазването на нашите най-застрашени видове и природни местообитания, независимо от политическите или административни граници.

Това транснационално сътрудничество е крайно необходимо за успешното спиране загубата на биологично разнообразие в Европа. Дивата флора и фауна зависят от природните сили и не признават национални граници. Следователно, ако в една държава се прави опит за опазване на даден вид, но не и в друга държава, то усилията на първата ще бъдат изложени на риск.

Днес обаче, благодарение на двете природозащитни Директиви, всяка страна членка е задължена да предприема сходни мерки за опазване на видовете и природните местообитания, посочени в приложенията към тях, които се намират в съответната страна. По този начин се гарантира запазването и подходящото управление на целия естествен ареал на разпространение на тези видове и местообитания в рамките на ЕС.

Мащабът, в който се осъществяват всички тези действия е наистина впечатляващ. По времето, когато Директивата за местообитанията е приета, в ЕС има само 12 държави, а днес те са 27. Следователно не само законодателството на ЕС за природата се прилага на много по-обширна територия, отколкото преди, но и много по-голяма част от богатото и разнообразно европейско природно наследство се защитава за благото както на днешното, така и на бъдещите поколения.

Натура 2000 — най-голямата мрежа от защитени зони в света, действаща съгласувано

Директивата за местообитанията поставя под защита повече от 1000 вида растения и животни и около 230 ценни типа природни местообитания, за които се счита, че са от европейско значение.

За разлика от много природозащитни инициативи в миналото, Директивата не акцентира само върху някои широко известни видове , като редки бозайници например, а има разширено поле на действие с цел включване на много по-широк кръг растения и животни, които са също толкова застрашени, но може би не така известни. За пръв път са защитени и редки типове природни местообитания, като например пясъчни дюни, райони с храстовидни формирования и лонгозни гори.

Централно значение за Директивата има създаването на европейска екологична мрежа от защитени зони — мрежата Натура 2000 — която е предназначена да защитава тези видове и природни местообитания в рамките на техния естествен ареал в ЕС. След много години усилена работа сега мрежата е почти завършена. Досега в Натура 2000 са включени над 26 000 защитени зони, което я превръща в най-голямата координирана мрежа от защитени зони в света.

Поради огромния си обхват, мрежата не само опазва най-редките видове на дивата флора и фауна, но предлага също така безопасни райони за безброй други животни, растения и здрави екосистеми, които, макар и по-разпространени, представляват също толкова важна част от нашето природно наследство.

Поради това, значението на мрежата „Натура 2000“ се разпростира отвъд възможността ѝ да защитава биологичното разнообразие в Европа. Тя осигурява широк диапазон от ценни екосистемни ползи и услуги за обществото, като например осигуряване на питейна вода,регулиране на климата, поглъщане на въглерод, защита от наводнения, от лавини, от ерозия на брегове, наличие на насекоми за опрашване на растенията и др. и предлага множество възможности за туризъм и отдих.

Общо всички екосистемни услуги и ползи, които Натура 2000 ни осигурява , се оценяват на около 200—300 милиарда евро. Тази сума е многократно по-голяма от реалните разходи за управлението на мрежата.

NATURA 2000

Гора със синчец, Белгия

Европейски езерен нощник

Разходка в лавровите гори на Мадейра

Също така и партньорство между хората...

Създаването на мрежата Натура 2000 само по себе си представлява огромно постижение за опазването на природата в Европа. Но това е само началото на процеса. След определянето на защитени зони от мрежата , държавите членки трябва да предприемат нужните мерки за тяхното опазване, за да ги поддържат в оптимално състояние или да ги възстановят съответно до това състояние.

В тази връзка важно да се отбележи, че Директивата за местообитанията предвижда да се направи повече, отколкото просто да се предотврати по-нататъшното намаляване на биологичните видове и природните местообитания. Целта ѝ е много по-амбициозна. Чрез нея се цели те да бъдат възстановени до благоприятно природозащитно състояние в рамките на техния естествен ареал в ЕС.

С оглед постигането на тази цел, с Директивата се въвежда модерен, гъвкав и приобщаващ подход към опазването на защитените зони, който поставя хората в основата на процеса. С подхода се отчита, че хората представляват неразделна част от природата и че заедно те функционират в единно и ползотворно партньорство.

Всички участници имат важно значение за успеха на Натура 2000 — били те обществени институции, частни собственици и ползватели на земя, предприемачи, природозащитни НПО, научни експерти, местни общности или отделни лица.

Изграждането на партньорства и сплотяването на хората също имат практическо значение. Повечето защитени зони от мрежата Натура 2000 са обект на някакъв вид активно земеползване и представляват неразделна част от селските райони. Много от тях са ценни за природата точно поради начина, по който са управлявани досега и ще бъде важно да се гарантира запазването на тези дейности в бъдеще.

от Натура 2000 а по-скоро да гарантира, че те се извършват по начин, по който съществуващите ценни видове и местообитания се опазват и подпомагат и се поддържа цялостното добро състояние на естествените екосистеми.

С Директивата за местообитанията се определя рамката за действие и се формулират основните цели, които трябва да бъдат постигнати с прилагането на Директивата, но се предоставя възможност на всяка една държава членка, след консултация с местните заинтересовани страни, да реши как най-добре да управлява отделните Натура 2000 зони за да постигне тези цели. Основният акцент е върху намирането на местни решения на въпроси, свързани с местното управление, като едновременно с това се работи за постигането на споделена обща цел — опазване на богатото и разнообразно европейско биологично наследство за идните поколения.

Подготовка за предстоящото предизвикателство

След две десетилетия на интензивни усилия стана ясно, че благодарение на Директивата за местообитанията е направено много за опазване на биологичното разнообразие в Европа. Въпреки това обаче, предстои да бъде свършена още много работа, за да се възстанови благоприятното природозащитно състояние на редките и застрашени биологични видове и природни местообитания в рамките на ЕС.

Това изисква съгласувани усилия не само от страна на природозащитните организации и институции, но също така от всички, които по някакъв начин са Натура 2000, така че да могат да бъдат намерени устойчиви решения, които да са приемливи за всички. На прага на следващите 20 години на Директивата за местообитанията, нека не забравяме факта, че да инвестираме в „Натура 2000“ означава да инвестираме и в нашето бъдеще.

NATURA 2000

Благодарение на Директивата за местообитанията...

защитената площ за целите на опазване на природата в ЕС се е увеличила повече от три пъти,

познанията ни за биологичното разнообразие на ЕС са се увеличили, в резултат на което нашите природозащитни действия са по-ефективни и по-целенасочени,

местните заинтересовани страни активно участват в управлението на защитените зони от мрежата Натура 2000,

държавите членки съгласуват усилията си за опазване на богатото природно наследство на Европа,

в полза на природата и на хората се поддържат доказани с времето практики за управление на земята,

застрашени от изчезване, видове се възстановяват.

широкомащабното разрушаване на ценни местообитания, богати на дива флора и фауна е преустановено,

Натура 2000 осигурява нови възможности за отдих и туризъм,

новите инвестиционни планове и проекти не трябва да застрашават доброто състояние на защитените зони от мрежата Натура 2000,

през последните 20 години финансирането за опазване на природата в ЕС се е увеличило.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

... защитената площ за целите на опазване на природата в ЕС се е увеличила повече от три пъти

Благодарение на Директивата за местообитанията ЕС създаде най-голямата координирана мрежа от защитени територии в света. Мрежата Натура 2000 включва над 26 000 защитени зони,които осигурят опазването на най-застрашените видове от дивата флора и фауна и ценните местообитания в рамките на Европа. Общата площ на защитените зони се равнява на на площта на Германия, Полша и Чешката република, взети заедно.

Да се защитават определени територии с цел опазване на биологичното разнообразие не е нещо ново в Европа. Първите природни резервати съществуват още от началото на XX век. Въпреки това, едва след приемането на Директивата за местообитанията на ЕС и създаването на мрежата Натура 2000 определянето на защитените зони се извършва в достатъчно голям мащаб, така че те да имат реално влияние за ограничаване на намаляването на биологичното разнообразие в Европа.

След приемането на Директивата общата защитена площ за целите на опазването на природата в ЕС се е увеличила повече от три пъти. Понастоящем почти 18% от територията на ЕС е включена в мрежата „Натура 2000“, заедно със значителни райони от прилежащите морета.

Подобряване опазването на морската среда в Обединеното кралство

Крайбрежната линия и моретата около Обединеното кралство се отличават със забележително биологично разнообразие и осигуряват богати природни ресурси за много сектори, като например рибарство, промишленост и туризъм. До неотдавна обаче, дейностите за защита на тази чувствителна морска среда бяха сравнително малко и недостатъчни.

Приемането на Директивата за местообитанията отбеляза значителна крачка към промяна в опазването на морската среда в Обединеното кралство и навсякъде в ЕС. За пръв път държавите-членки се задължиха да опазват биологичното разнообразие не само на сушата, но и в прилежащите морета, и да предприемат мерки за активно опазване на застрашени морски видове, като например делфините афала, морската костенурка от вида Caretta caretta или полярната рибарка, както и ценни подводни местообитания, като студеноводни рифове, подводни ливади от Posidonia или подводни морски пещери.

В Обединеното кралство бе дадено началото на мащабни проучвания с цел да се научи повече за състоянието на този скрит подводен свят и да се подпомогне определянето на подходящите защитени зони, които да бъдат включени в мрежата Натура 2000. Вследствие на това в Обединеното кралство бяха определени над 100 морски защитени зони с обща площ равняваща се на тази на Белгия. Преди влизането в сила на Директивата за местообитанията, в Обединеното кралство имаше само три морски защитени зони. Понастоящем се работи за управлението на зоните по начин, по който да се осигурява разумното им използване, като едновременно с това да се опазва тяхното богато морско биологично разнообразие.

Страница 10
Езерото Видал, планината Паранг, Румъния

Страница 12
Актинии от вида Corynactis viridis, Англо-Нормандските острови, Обединеното кралство

Страница 13
Юлиански Алпи, Словения
Кипърско лале

Повече от една трета от Словения е в Натура 2000

Словения е известна със своето поразително разнообразие от природни дадености. На разстояние само от няколкостотин километра може да се направи преход от високите планински върхове на Алпите до просторните открити равнини на изток и загадъчния карстов район на юг, а накрая да се стигне и до кътче от Средиземно море.

Тези разнородни природни дадености, в съчетание с дългогодишните традиции на устойчиви селскостопански и горскостопански практики, са довели до изключително богато биологично разнообразие. Като отчита огромното социално и икономическо значение на своето природно наследство, Словения определи повече от 35 % от територията си за включване в мрежата Натура 2000. С това тя застана начело в списъка на държавите от ЕС с най-голяма част от територията си в европейската екологична мрежа.

Опазване на богатото природно наследство на Кипър

Обикновено споменаването на Кипър предизвиква у хората представата за класическата дестинация със слънце, море и пясък. Малцина знаят, че отвъд застроената брегова линия има един истински рай за любителите на природата. Островът е дом на изумително разнообразие от редки растения, много от които не се срещат никъде другаде по света, както и е от изключителна важност като място за почивка на стотици хиляди мигриращи птици.

Както от всяка друга държава, присъединила се към ЕС, от Кипър се изисква да прилага от първия ден на присъединяването си Директивите за местообитанията и за птиците. Това накара Кипър да включи в мрежата Натура 2000 повече от 28 % от сухоземната си площ и още 132 km^2 от морската си територия.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

… познанията ни за биологичното разнообразие на ЕС са се увеличили, в резултат на което природозащитните ни действия са по-ефективни и целенасочени

Събирането на данни за Европейското биологично разнообразие е необходима комплексна дейност, имайки предвид огромният брой растителни и животински видове и природни екосистеми, и в същото време е важна предпоставка за всяка природозащитна дейност. Преди приемането на законодателството на ЕС за опазване на природата, събираната от държавите членки информация не винаги е била систематична или съпоставима и обикновено е акцентирала върху някои „водещи“ видове, като например бозайници или птици.

Директивата за местообитанията, наред с нейната сродна директива — Директивата за птиците — внася нов стратегически акцент върху опазването на биологичното разнообразие на територията на целия ЕС. Двете Директиви изискват от всичките 27 държави членки да обединят усилията си за опазването на най-ценните видове от дивата флора и фауна и природни местообитания. С Директивите се разширява също така и полето на действие с цел да се обхванат не само някои емблематични видове, но и цял широк кръг от други, също толкова застрашени растения и животни, като например земноводни, влечуги, пеперуди и сладководни риби. За пръв път 230 типа природни местообитания местообитания, богати на дива флора и фауна също стават обект на опазване.

Благодарение на тази съгласуваната дейност нашите колективни познания по отношение на разпространението, заплахите и природозащитното състояние на тези избрани биологични видове и природни местообитания значително се увеличиха, От своя страна това доведе до по-целенасочени и координирани природозащитни дейности из целия Европейски съюз.

Национално проучване на защитените зони от мрежата Натура 2000 в Испания

При приемането на Директивата за местообитанията, испанските природозащитни органи вземат решение да извършат систематични проучвания в национален мащаб на всичките биологични видове и типове местообитания включени в приложенията на Директивата които се срещат на територията на страната.

Над 200 учени и около 30 испански институции вземат участие в проучването, продължило четири години. Разходите възлизат на около 5 милиона евро, като 75 % от тях са осигурени по Програма LIFE на ЕС. Извършени са мащабни полеви изследвания на всички биологични видове и типове местообитания, като са изготвени подробни цифрови карти на тяхното разпространение на територията на цялата страна. В резултат на това са определени около 1450 защитени зони за мрежата Натура 2000, която понастоящем обхваща над една четвърт от общата сухоземна територия на Испания.

Тези задълбочени основни проучвания дават възможност на Испания да подобри познанията за намиращите се на нейна територия редки и застрашени видове и местообитания. Това води не само до по-добри и по-целенасочени природозащитни дейности, но също така осигурява важна база за сравнение, спрямо която да се измерва всяко подобрение или влошаване на тяхното природозащитно състояние през следващите години.

Страница 14
Дехеса де Абахо, Испания

Страница 16
Иберийски рис

Страница 17
Планината Витоша, България
Речна рибарка

NATURA 2000

Събиране на данни за управление на защитените зони от Натура 2000 в България

Включвайки 332 защитени зони в мрежата Натура 2000, които обхващат над една трета от територията на страната, понастоящем усилията в България са съсредоточени върху осигуряването на подходящото им управление, с цел подобряване на природозащитния статус на биологични видове и местообитания. Това изисква по-детайлни проучвания и оценки на техните екологични изисквания и природозащитни нужди в различните защитени зони.

С финансовата помощ на ЕС правителството ангажира около 400 експерти и доброволци които да събират полеви данни за 87 типа природни местообитания и 119 биологични вида, включени в Директивата за местообитанията. Извършват се също така проучвания с цел изготвянето на карта на миграционните маршрути на 40 вида птици. След събиране на данните, информацията ще бъде използвана за съставяне и прилагане на подробни планове за управление на всяка защитена зона от Натура 2000, в тясно сътрудничество с местните заинтересовани страни.

Опазване на морските птици в Португалия

Европейските морски птици прекарват по-голямата част от живота си в открито морето и обикновено идват на сушата само за размножаване. За живота им се знае твърде малко. Такава информация обаче, е много важна, за да се осигури тяхното дългосрочно оцеляване. С финансовата помощ по Програма LIFE в моретата около Португалия са предприети редица проучвания, включително обширни въздушни наблюдения и изследвания с кораби.

Работата значително подобри нашите разбирания за тези трудни за проучване птици и помогна точно да се определят най-важните морски зони, които да осигурят дългосрочното опазване на Европейските морски птици. Иновативните техники и методи на проучванията са използвани в последствие и в други страни, като например Испания и Малта, с цел подобряване опазването на редки и застрашени морски птици навсякъде в ЕС.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

… местните заинтересовани страни активно участват в управлението на защитените зони от мрежата Натура 2000

Мрежата Натура 2000 включва голямо разнообразие от различни защитени зони. Някои от тях са много малки — с площ не повече от един хектар, други са обширни — простират се на стотици квадратни километри. Някои от тях са разположени в центровете на нашите градове, други се намират в много отдалечени райони, като например на планински върхове. По-голямата част от защитените Натура 2000 зони обаче са лесно достъпни за всеки. Те представляват неразделна част от заобикалящите ни пейзажи.

Ясно е, че поради огромния брой различни защитени зони в мрежата, не може да има еднакви правила за тяхното управление. Вместо това Директивата за местообитанията въвежда по-съвременен, гъвкав и приобщаващ подход към опазването на защитените зони, като се приема, че зоните се управляват най-добре в партньорство между различни заинтересовани групи, било то публични институции, частни поземлени собственици, предприемачи, природозащитни НПО, научни експерти или местни общности.

С Директивата за местообитанията се определя рамката за действие и се формулират общите цели, които трябва да бъдат постигнати, но на държавите членки се предоставя възможност, след консултация с местните заинтересовани страни, да решат как най-добре да управляват всяко отделно място от мрежата. Особено внимание се отделя на намирането на местни решения на въпросите, свързани с местното управление, като едновременно с това се работи за постигането на споделената обща цел — опазване на богатото и разнородно европейско биологично разнообразие за идните поколения.

Управление на защитените зони от мрежата Натура 2000 във Франция

С цел да осигури ефективното управление и прилагането на плановете за управление на 1 700-те зони от мрежата Натура 2000 Правителството на Франция работи в тясно сътрудничество с местните собственици и ползватели на земя. Съответните планове са разработени с помощта на местен управляващ комитет, който е съставен от местната администрация, собственици и ползватели на земя, представители на селскостопански агенции, отраслови организации, природозащитни НПО, експерти в областта на екологията, както и всички, които се интересуват от съответната Натура 2000 защитена зона.

Заседанията на комитета дават възможност на всички заинтересовани страни да обсъждат как да се изпълняват целите на опазване на защитената зона по начин, който в най-голяма степен да отговаря на местните социално-икономически дейности и интереси в района. Планът за управление се одобрява официално на държавно равнище, едва след като бъде постигнат консенсус на местно ниво. След това собствениците и ползватели на земя биват насърчавани да сключват различни видове договори за управление с местната власт, с цел оказване на помощ при изпълнението на плана за управление.

Целият този процес, който се основава на идеята за прилагане на интегриран подход към Натура 2000 и е включен в по-широката рамка за развитие на селските райони, доказа че може да бъде много успешен и спечели подкрепата на много собственици и ползватели на земя. Понастоящем са подписани над 1 100 Натура 2000 договора като значителна част от земята в мрежата се управлява с помощта на финансиране от ЕС по агроекологични схеми.

Страница 18
Овчари, Национален парк Екрен, Франция

Страница 20
Гроздобер

Страница 21
Дървени трупи от финландска гора Вийфенхайде, Белгия

Натура 2000 в частните гори във Финландия

Централната част на Финландия е в основата на дърводобивната промишленост на страната. Повечето гори в района са частни. С цел преодоляване на опасенията, че включването на горите в мрежата Натура 2000 може да ограничи всички дейности, местната администрация за опазване на природата решава за предложи на всеки собственик — в рамките на пилотен район — възможността за неговата земя да бъде изготвен план за управление на гората.

Във всеки план са разгледани и двата аспекта — икономическият потенциал на гората и изискванията за нейното опазване. По такъв начин собствениците не само придобиват ясна представа за значението на Натура 2000 за тях самите, но получават също така съвети как да печелят пари от горите си по един екологично устойчив начин. Схемата се ползва с голям успех. В противен случай малцина биха инвестирали в подобни планове за горите.

Публично-частно партньорство за Натура 2000 в Белгия

С финансовата помощ на програма LIFE на ЕС група местни заинтересовани страни и частни собственици на земи възстановяват един от най-големите в Белгия комплекси от водоеми в рамките на Натура 2000. Защитената зона е не само важен район за аквакултури и отдих, но представлява също така последният ареал в страната на жабата дървесница (*Hyla arborea*) и на на големия воден бик (*Botaurus stellaris*).

Проектът се изпълнява от собствениците на земи, в партньорство с местните общности, публичната администрация и природозащитни НПО. Особено внимание се отделя на насърчаването на синергията между екологията, образованието и икономиката. Този балансиран подход, който може да се прилага на други места, ще проправи пътя на едно дългосрочно управление на целия комплекс през идните години и може да насърчи и други собственици на земя да поемат в свои ръце управлението на техните Натура 2000 места.

Благодарение на Директивата за местообитанията...:

… държавите от ЕС съгласуват усилията си за опазване на богатото природно наследство на Европа

Директивите за местообитанията и за птиците представляват най-амбициозната и мащабна инициатива за опазване на застрашените европейски видове и местообитания в рамките на техния естествен ареал в ЕС предприемана някога. Двете директиви дават възможност на всичките 27 държави от ЕС да работят съвместно за постигане на тази обща цел в рамките на една и съща строга правна рамка, независимо от политическите или административни граници.

Това сътрудничество е много важно, тъй като дивата флора и фауна не признават национални граници. В противен случай предприетите мерки в една държава много бързо могат да се обезсмислят от липсата на действие в друга държава. Благодарение на природозащитното законодателство на ЕС днес всяка държава членка трябва да предприема действия за защита на биологичните видове и природни местообитания, които се намират на нейна територия и са посочени в двете Директиви.

Наличието на такава обща рамка за действие също така дава възможност на държавите членки да обменят информация помежду си и да работят съвместно по изпълнението на практически природозащитни мерки. Поради факта, че толкова много държави членки работят съвместно, обединените им усилия ще имат много по-голямо въздействие върху опазването на богатото природно наследство на Европа.

Опазване на ерикоидни формирования в Северна Европа

Разположените в низини райони ерикоидни полета в миналото са обхващали обширни територии в Северозападна Европа, като са обуславяли важна част от селската икономика и са представлявали ценни източници на дърва за огрев, паша и постеля за домашни животни. Тези екстензивни дейности са осигурявали идеални условия за широк кръг диви растения и животни, чието оцеляване зависи от този вид местообитание. От 50-те години на XX век обаче площта на тези ценни ерикоидни полета е намаляла с 80—90 %.

Районите с ерикоидни формирования понастоящем са защитени с Директивата за местообитанията и много от запазените днес райони с този тип местообитание са включени в мрежата Натура 2000. Европейската природозащитна политика също така насърчава държавите, на чиято територия се срещат такива местообитания, активно да обменят информация по отношение на природозащитното им състояние, заплахите и техниките за управление с оглед тяхното опазване и възстановяване.

Проектът „HEATH“, финансиран по програма INTERREG на ЕС, представлява типичен пример за подобно трансгранично сътрудничество между Франция, Нидерландия и Обединеното кралство. Проектът е допринесъл не само за възстановяването на 4 000 ха от най-важните райони с храстови формирования в тези три страни, но е довел също така до разработването на модел за управление и инструментариум, които могат да бъдат прилагани в опазването на ерикоидните полета в цяла Северозападна Европа.

Страница 22
Торфище

Страница 24
Район с ерикоидни формирования

Страница 25
Малка белочела гъска
Червенокоремна бумка

Общоевропейско сътрудничество за малката белочела гъска

Застрашената в световен мащаб малка белочела гъска се размножава в района на северноевропейската тундра, като всяка зима мигрира в по-топли области в южната част на ЕС. За съжаление се знае твърде малко за миграционния ѝ маршрут, което затруднява усилията за нейното опазване.

Експерти в областта на защитата на природата от пет европейски държави (Финландия, Норвегия, Естония, Унгария и Гърция) започнаха съвместна програма за опазване на малката белочела гъска, с финансовата подкрепа на Програма LIFE на ЕС.

Благодарение на проекта сега се знае много повече за миграционният път на този вид, което от своя страна дава възможност да се вземат мерки за подобрение управлението на редица важни места за почивка и презимуване в Северна Гърция и Унгария.

Съвместна работа на балтийските държави за червенокоремната бумка

В миналото червенокоремната бумка е била обичаен обитател в земеделските райони около Балтийско море, но днес интензификацията и комасацията на земеделските земи са довели до драстично намаляване на популацията ѝ. Днес видът е защитен съгласно Директивата за местообитанията и експерти в сферата на опазването от Германия, Дания, Швеция и Латвия работят съвместно в рамките на проект по Програма LIFE, за да подпомогнат възстановяването на червенокоремната бумка в балтийския район.

Резултатите от това сътрудничество вече дават плодове: популацията на бумката в защитените зони в които се изпълнява проекта се е увеличила повече от два пъти. Изградената мрежа от експерти също така спомага за прокарването на пътя за по-нататъшната природозащитна дейност както в балтийския регион, така и извън него.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

… се поддържат доказани с времето практики за управление на земята в полза на природата и хората

Европейският съюз е уникален с наличието на богатата смесица от националности, култури, езици и традиции, присъстващи на толкова малка площ. Това е намерило ярко отражение навсякъде и в нашите природни дадености. От векове хората са обработвали земята си в хармония с местните условия. Тези доказани с времето практики от своя страна значително са увеличили биологичното разнообразие в Европа.

За съжаление, много от тези традиционни дейности днес са на изчезване, тъй като селскостопанските производители и другите ползватели на земя са насърчавани да интензифицират методите си на производство или да променят предназначението на земята си. Тези, които не могат да го направят, понякога са принудени напълно да изоставят земята си и да търсят работа някъде другаде. Това днес се превръща в истински и сериозен проблем за отдалечените селски райони в Европа.

Тъй като много защитени зони от мрежата Натура 2000 все още се управляват екстензивно, по екологосъобразен начин, ще бъде важно да се гарантира запазването на тези дейности в полза както на природата, така и на общностите в селските райони, чиято прехрана зависи от тези дейности. По този начин Директивата за местообитанията помага да се съхрани нашето природно и разнообразното ни културно наследство.

Природозащитно земеделие в Ирландия

Разположената на западния атлантически бряг област Burren е една от най-известните ирландски местности и отличен пример на ледников карстов ландшафт в Европа. На площ от повече от 600 km^2 местността е приютила голямо разнообразие от богати на дива флора и фауна местообитания, които са защитени по Директивата за местообитанията, в това число варовикови скални повърхнини, осеяни с поляни от орхидеи и изчезващи езера, известни като временно появяващи се езера (*Turloughs*).

От векове земеделието е неразделна част от тази местност. Благодарение на затоплящото действие на течението Гълфстрийм и на способността на варовика да задържа топлина, земята почти никога не замръзва. Вследствие на това селскостопанските животни могат да пасат навън през цялата зима. Това от своя страна не допуска тревите и храстите да израстват на височина и способства за развитието на богатата растителност, която е уникална за този район. В близкото минало обаче това крехкото равновесие между селското стопанство и природата бе сериозно нарушено поради факта че на селскостопанските производители се налага да започват работа другаде, за да допълват доходите си от земеделие.

В опит да се промени тази тенденция бе разработена и приложена нова агроекологична схема с помощта на финансиране по Програма LIFE на ЕС, за да се въведат отново природозащитни земеделски практики в рамките на цялата областта Burren. По този начин се помага не само за възстановяване на богатото биологично разнообразие в областта, но се засилва също така екологичната устойчивост на местните земеделски дейности и се отдава полагащото се признание на производителите за ролята, която изпълняват за поддържането на тази уникална местност, в полза както на природата, така и на хората.

Страница 26
Събиране на сено

Страница 28
Папрат волски език, варовикова скална основа, Областта Burren

Страница 29
Пасящи говеда по крайбрежни ливади, Естония
Пасящи овце, Словакия

Възраждане на крайбрежните земеделски практики в Естония

По балтийското крайбрежие има специален вид крайбрежни ливади, които са уникални за тази част на света. Благодарение на екстензивната паша и косене през вековете, тези ливади се характеризират с изключително богата дива флора и фауна. Те също така са жизненоважно убежище за стотици хиляди мигриращи птици. След разпадането на колективната селскостопанска система от ерата на Съветския съюз, много земеделски производители бяха принудени да изоставят земята си.

След включването на ливадите в Натура 2000 е въведена нова агроекологична схема за подпомагане на селскостопанските производители, които приемат да стопанисват земята си по начин, способстващ за опазването на дивата флора и фауна, както е било в миналото. Схемата се оказва много успешна — понастоящем в нея са се включили над 500 селскостопански производители.

Подпомагане в райони с алпийските ливади в Словакия

Разположеният в сърцето на Карпатите район Мала Фатра в Словакия дължи голяма част от своето биологично разнообразие на начина, по който досега са били стопанисвани алпийските ливади и пасища. Използването на ливадите като пасища за овцете е известно още от XV век и оттогава представлява неразделна част от селския начин на живот. Модерното селско стопанство все още не е напълно навлязло в тези изолирани планински райони, като повечето стопанства още функционират като малки семейни предприятия.

Като се отчита социалната, културната и природната ценност на тези алпийски пасища и ливади, които сега са част от Натура 2000, е въведена нова агроекологична схема, която да предлага допълнително подпомагане на местните земеделски производители, за да могат да продължат да стопанисват земята по такъв начин, който да осигури запазването на биологичното разнообразие и поддържането на местната икономика.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

... застрашени от изчезване видове се възстановяват

Директивите за местообитанията и за птиците целят да се постигне много повече, отколкото просто да се предотврати изчезването на биологични видове. Тяхната цел е редките и застрашените видове за се възстановят до благоприятно природозащитно състояние на територията на ЕС, така че бъдещето им да бъде подсигурено в дългосрочен план.

Това представлява огромно предизвикателство, което налага предприемането на природозащитни мерки както в самите Натура 2000 защитени зони така и в рамките на по-обширни райони. Освен че съгласно природозащитните Директиви от държавите членки се изисква да защитават и да управляват местата, включени в мрежата, те налагат също така строг режим за защита на биологичните видове извън защитените зони, за да се избегне тяхното ненужно преследване или свръхексплоатиране.

В днешно време вече може да се усети въздействието от тези строги общоевропейски мерки. Благодарение на природозащитното законодателство на ЕС, след десетилетия на постоянно намаляване на популациите им, сега редица редки и застрашени видове най-сетне са в процес на възстановяване.

Сладководна бисерна мида

Сладководната бисерна мида е едно от безгръбначните животни с най-продължителен живот. Някои екземпляри могат да достигнат до възраст от сто години. Преди този вид мидите са били усилено събирани поради скъпоценните им бисери, но основна заплаха за тях днес идва от намаляването и разрушаването на местообитанията им и замърсяването на водите. Докато популацията в части от Северна и Западна Европа все още е в сравнително добро състояние, то в Централна Европа е намаляла с цели 95 %.

Благодарение на Директивата за местообитанията събирането на бисери вече е незаконно и повечето от останалите чисти и бързо течащите реки и потоци, в които мидите се срещат, са включени в мрежата Натура 2000. С финансовата помощ на Програма LIFE на ЕС, в различни части на Европа се осъществяват редица проекти за възстановяване на местообитанията, за да се подпомогне възстановяването на видовете до по-благоприятно природозащитно състояние.

Такъв проект, финансиран по Програма LIFE се осъществява в граничната област на Бавария — Саксония — (в Германия) и Чешката Република. Реките там са дом на някои от най-важните популации на бисерни миди, останали в Централна Европа, но дори и в тези места местообитанията им са силно разрушени. С проекта бяха осъществени мерки за възстановяването на тези реки. Усилията биват възнаградени: след десет години работа са намерени няколко млади екземпляра бисерна мида в реките. Това е първият случай на увеличение на популацията за 30 години.

Страница 30
Сечковци

Страница 32
Река с бисерни миди

Страница 33
Апенинска дива коза
Унгарска степна усойница

NATURA 2000

Апенинска дива коза

Някога апенинските диви кози са бродели свободно из високите Апенински планини в Централна Италия. Прекомерното ловуване и намаляването на местообитанията обаче са довели този ендемичен вид буквално до прага на изчезване, като в определен момент са били останали само 20 екземпляра в естествени условия.

За да предотвратят изчезването на вида природозащитните органи взимат решение да защитават както съществуващите, така и потенциалните местообитания в областта Абруци, като ги включат в мрежата Натура 2000. С финансовата помощ на Програма LIFE е приложена обширна програма за възстановяване на вида. Дейностите са съпроводени от мащабна информационна кампания и по-строг контрол върху ловуването и туризма. След започване на програмата популацията се е увеличила до над 1 000 екземпляра — най-голям брой от повече от век насам.

Унгарска степна усойница

Унгарската степна усойница е едно от най-силно застрашените европейски влечуги. Проучвания показват, че общата популация в света, която се състои от само 500 екземпляра, понастоящем е ограничена единствено до три изолирани места в Унгария и Румъния. Всички те вече са защитени в рамките на мрежа Натура 2000.

С цел да се разширяването на ареала на този вид са осъществени няколко мащабни проекти за опазването в Унгария и Румъния, финансирани по Програма LIFE на ЕС. След възстановяването на естествените местообитания в тези райони са пуснати отгледани в изкуствени условия екземпляри, за да се подсили популацията в естествени условия. В краткия срок след пускането на тези екземпляри общата популация нараства много бързо, което е добър показател за дългосрочното ѝ бъдещо развитие.

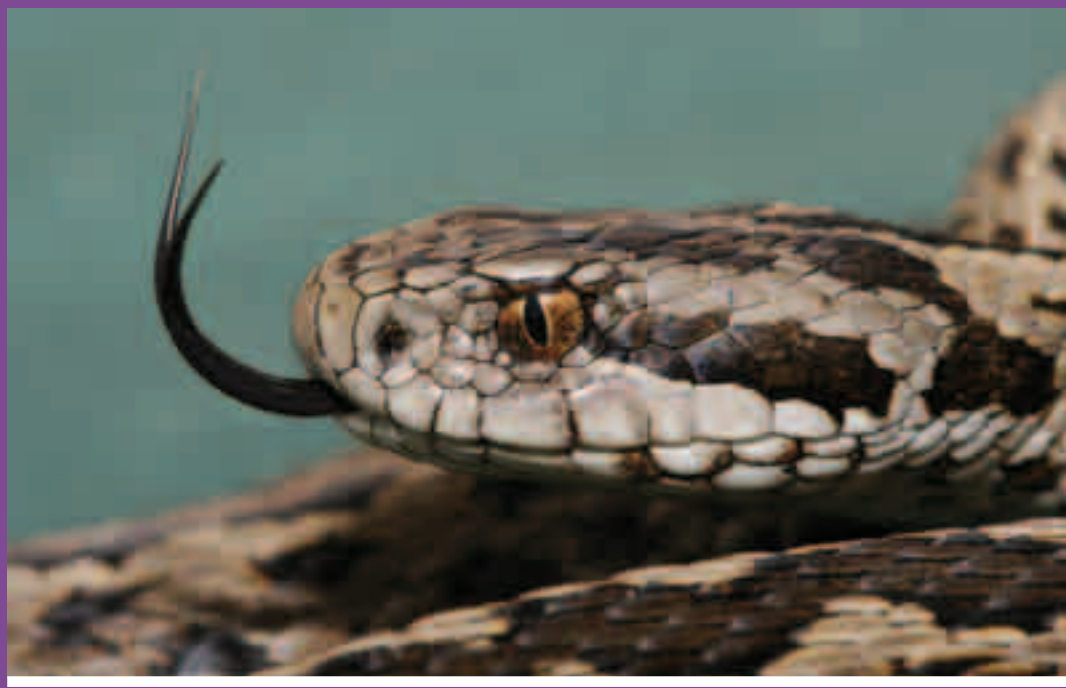

Испански кръстат (царски) орел

Испанският царски орел някога беше най-застрашеният вид птица в ЕС. Благодарение обаче на съчетанието от строгата законодателна защита в съответствие с Директивата за птиците, включването в Натура 2000 на най-важните зони за размножаване на този вид , както и стратегическото финансово подпомагане по Програма LIFE на ЕС, през последните 15 години неговата популация се е увеличила шест пъти. През 1995 г. възпроизвеждащите се двойки са били само 50 на брой, докато днес те наброяват около 300 двойки на Иберийския полуостров.

С цел опазването на испанския царски орел, от 1992 г. с помощта на Програма LIFE е финансирана програма за действие в три етапа, състояща се от отделни, но взаимно свързани проекти, които се осъществяват едновременно в областите Кастилия и Леон, Кастилия ла Манча, Екстремадура, Андалусия и Мадрид. Общо чрез Програма LIFE са инвестирани повече от 10 милиона евро за опазването на този вид.

Тъй като много от най-добре запазените местообитания на вида се намират в частни земи, особено внимание е отделено на включването на отделните собственици в дейностите за опазването на царския орел. С тази цел са изготвени и приложени планове за управление за редица частни недвижими имоти. Благодарение на тясното сътрудничество със собствениците на земя повечето от тях днес, след приключването на проекта продължават природозащитните дейности и без външна помощ.

Страница 34
Испанки царски орел

Страница 35
Пеперуда Euphydryas Aurinia
Кафява мечка, Румъния

Спасяване на вида пеперуди Euphydryas aurinia в Дания

В миналото пеперудите *Euphydryas aurinia* са били обичайна гледка в Дания, но днес те се срещат само на няколко места в страната. След включването на шестте запазени места в мрежата Натура 2000 са приложени спешни природозащитни мерки, финансирани по Програмата LIFE на ЕС, за да се предотврати пълното изчезване на вида.

Макар все още да е рано, проучванията показват, че дейностите по възстановяване на местообитанията на *Euphydryas aurinia* са започнали да дават резултат: общата популация се е стабилизирала и броят на пашкулите се е удвоил. Открити са също така четири нови суб-популации. Бъдещето на вида обаче все още не е сигурно. Ще са необходими допълнителни дейности, за да се даде възможност на вида да разшири своя ареал и да стане по-малко уязвим от непредвидими събития, като засушавания или наводнения.

Мечки в Румъния

Румъния е дом на около половината от цялата популация кафяви мечки в Европейския съюз. В държавата все още има обширни участъци с диви, естествени гори, по-специално в Карпатите, където, далече от хората, където този красив и потаен бозайник може да живее сравнително безопасно. Дори там обаче мечата популация непрекъснато намалява в резултат на незаконна сеч, нерегулиран лов и зле обмислени строителни дейности.

След присъединяването на Румъния към ЕС тези дейности трябва да бъдат стриктно регулирани в съответствие с изискванията на Директивата за местообитанията. Нужно е и най-важните зони за размножаване и презимуване също да бъдат защитени в рамките на цялата държава. Поради това Румъния включи над 60 защитени зони в мрежата Натура 2000 за опазване на мечките, за да осигури бъдещето на този вид в дългосрочен план.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

… широкомащабното разрушаване на ценни местообитания, богати на дива флора и фауна е спряно

Преди двадесет години естествените местообитания изчезваха от европейския ландшафт с обезпокоителни темпове. До средата на 80-те години на XX век в Европа вече са изгубени половината от влажните зони и почти три четвърти от пясъчните дюни и районите с храстови формирования, поради съчетаването на конкурентни видове земеползване, изграждането на инфраструктура, замърсяването и разрастването на градовете.

Директивата за местообитанията успя да сложи спирачка на това продължително и мащабно разрушаване. Тя е един от първите природозащитни законодателни актове, които отчитат колко важно е опазването на естествените и полуестествените типове природни местообитания, заради самите тях — не просто защото те са жизнено важни убежища за дивата флора и фауна, а защото осигуряват също така много ценни екосистемни ползи и услуги за обществото, като например чиста вода, опрашване, предотвратяване на наводнения и др.

Общо около 230 редки и застрашени типове природни местообитания са защитени съгласно Директивата за местообитанията, което отразява богатството и разнообразието на европейския ландшафт. От влажните торфища на север до изпъстрените с цветя храстови формирования на юг, от бруленитe от ветрове стръмни крайбрежни скали на запад до обширните сухи пасища на изток — разнообразието на местообитания в ЕС е наистина забележително.

Възстановяване на местообитания покрай река Дунав в Австрия

Дунав е най-дългата река в ЕС. От малкия извор в сърцето на Шварцвалд реката преминава през цели десет на брой държави, преди да достигне бреговете на Черно море. Реката е призната като един от 200-те най-ценни екологични региона в света, приютяващ много широк кръг от редки местообитания и видове, в това число много ендемични видове като дунавската пъстърва или пеперудата *Colias myrmidone*.

Река Дунав е от голямо значение също така за корабоплаването, рибарството, отдиха и промишлеността. На територията на Австрия около 80 % от реката е регулирана по някакъв начин. Въпреки това са останали важни кътчета запазена природа, което е причината за включването в Натура 2000 на повече от половината от 350 километровото поречие на реката в тази страна.

След успешно проведени експерименти с различни техники за възстановяване на местообитания покрай реката, австрийското правителство предприе проект на стойност 14 милиона евро за подобряване на природозащитното състояние на тези защитени ценни местообитания и видове по поречието на Дунав в страната. Този стратегически подход е добра новина не само за австрийския участък на река Дунав, но би следвало да послужи като пример и други държави да започнат подобни проекти в техните участъци от реката.

Страница 36
Изпъстрена с цветя ливада

Страница 38
Европейска блатна костенурка по река Дунав

Страница 39

Курониан Спит, Литва
Възстановяване на гори, Сьодерасен

NATURA 2000

Опазване на пясъчните дюни на Куршската коса в Литва

Куршската коса представлява издължен и тесен провлак, простиращ се на 50 км по протежението на южния бряг на Литва и разделящ континенталната суша от морето. На тази ивица земя се намират някои от най-големите и най-сложните динамични дюни в Европа. Подобно на много други дюни на нашият малък континент обаче, тези уникални местообитания са разрушени от човешки дейности като залесяване, строителство на пътища и туризъм.

По-голямата част от провлака и заобикалящата го крайбрежна лагуна вече са включени в мрежата Натура 2000 и е започнала работата за връщане на предишната слава на част от разрушените местообитания в дюните. Прилагат се също така мерки за намаляване на въздействието на туризма, като посетителите се насочват далече от най-чувствителните зони.

Възстановяване на широколистни гори в Швеция

В Сьодерасен се намира един от най-мащабните запазени масиви със широколистни гори в Северна Европа. В днешно време почти няма такива големи, динамични райони с естествено развиващи се широколистни гори, а там, където все още съществуват, като цяло са деградирали. Все пак, благодарение на наличието на голям брой стари дървета и гниеща дървесина, те все още са сред местообитанията с най-голямо биологично разнообразие в южната част на Скандинавския полуостров.

Дори в Сьодерасен днес естествените гори не са в оптимално състояние. Ето защо, първоначално с финансовата подкрепа на Програма LIFE е започнала работа за премахване на екзотичните насаждения и други нежелани дървета, за да се даде възможност на първоначалната гора да се възстанови сама и евентуално да разшири ареала си.

Връщане на живота по мочурливи ливади в Нидерландия

Мочурището Илперфелд е само на 6 км от централната гара на Амстердам, но когато някой навлезе в този район веднага придобива ясно впечатление за връщане назад във времето. Навсякъде наоколо се виждат непрекъснати картини с обширни равнинни мочурища, кръстосани от безброй вади и канали. От време на време се вижда по някой фермер, който изкарва кравите си до ливадите с лодка, или ято птици кръжащо над главите, но нищо повече — само покой и тишина.

Но не винаги е било така. Първоначално районът се е използвал за отглеждане на сено и за пасище. Ц течение на времето обаче земеделските дейности спират и ливадите обрастват с тръстика. До 80-те години на XX век мястото е използвано за общинско сметище и хилядите птици, които преди са населявали района, изчезват задълго.

С приемането на Директивата за местообитанията мястото става защитена зона от мрежата Натура 2000. Предприемат се голям обем възстановителни дейности за отстраняване на тръстиката и възстановяване на мочурливите ливади и заобикалящите ги вади. Земеделието и пашата на добитъка също са възстановени с цел поддържане в добро състояние на ливадите в полза на редките полски птици, които започват да се завръщат. Понастоящем районът е много популярен сред орнитолозите, любителите на природата и за училищни мероприятия.

Страница 40
Мочурливи ливади, Нидерландия

Страница 41
Торфени блата, Полша
Подводни ливади от Posidonia, Средиземно море

NATURA 2000

Възстановяване на торфени блата в Полша

В миналото в Полша торфените блата са били отличителна характеристика за района в близост до Балтийско море, но през вековете обширни области биват отводнени за целите на земеделието или разкопани за торф. По понастоящем в региона са останали само около 80 торфени блата. Днес като признание за тяхната висока природозащитна стойност те са включени в мрежата Натура 2000..

Скоро след присъединяването на Полша към ЕС, с финансова помощ по Програма LIFE започва мащабен проект в 23 от места от Натура 2000 с цел възстановяване на естествена хидроложка система на блатата и отстраняване на инвазивните дървета . В резултат на проекта е разработен и национален план за действие за торфените блата в Полша, с който се цели подготвяне на почвата за по-нататъшна работа по тези ценни, но все още силно уязвими местообитания.

Прочистване на подводните ливади от Posidonia от чужди видове във Франция

Подводните ливади от *Posidonia*, кръстени на името на бога на морето Посейдон, представляват жизненоважно убежище за всички форми на морски живот — от дребни морски създания до големи костенурки и делфини. За съжаление много от тези местообитания са вече разрушени в резултат на човешка дейност, поради което днес са защитени по Директивата за местообитанията.

Последната заплаха идва от инвазивен вид водорасли *Caulerpa taxifolia*, изпуснати от аквариум, които сега се разпростират по подводните ливади от *Posidonia*. Учените във Франция работят по унищожаването на този вид в защитените зони от Натура 2000. Въз основа на натрупания опит е изготвен наръчник за идентифициране и прочистване на този инвазивен вид с цел подпомагане на други страни от Средиземноморието, преди той да се разпространи прекалено много.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

... натура 2000 осигурява нови възможности за отдих и туризъм

Хората се обръщат към природата по много различни причини. Мнозина търсят отмора в спокойствието и тишината на живописната среда, някои желаят да видят нови места, докато други се интересуват повече от занимания сред природата, като например плуване, ходене пеш, каране на велосипед, риболов или лов... Каквато и мотивация да имат хората, Натура 2000 им предлага уникалната възможност за открият и да се наслаждават на богатото природно наследство на Европа.

Тъй като в мрежата Натура 2000 са включени много от най-добрите места от гледна точка на природата и биологичното разнообразие, те действат като притегателна сила за посетителите, което от своя страна спомага за диверсификацията на местната икономика и стимулира чуждестранните инвестиции. Годишният брой дни с посетители в защитените Натура 2000 зони се изчислява на 1,2—2,2 милиарда дни, като годишните приходи от туризма са на стойност 5—9 милиарда евро.

Тези ваканционни дейности се вписват в разпоредбите на Директивата за местообитанията, доколкото те не оказват неблагоприятно въздействие върху природните местообитания и биологичните видове. Правилното решение често се намира във внимателното планиране, повишаването на осведомеността и прилагането на принципите за разумно ползване, за да се гарантира, че тези дейности няма да доведат до разрушаване на това, от което зависят самите те.

Натура 2000 подпомага селският туризъм в Латвия

Със своите девствени пясъчни брегове, гъсти естествени гори, обширни торфени блата и лъкатушещи свободно течащи реки, Латвия може да предложи много на туристите - любители на природата. Тя е идеалното място, където могат да се видят стотици растения, птици, бозайници и други видове, които понастоящем са изключително редки, ако не и изчезнали, в други райони на ЕС.

Латвийската асоциация за селски туризъм се стреми да използва това ценно природно богатство, като предлага съобразени с конкретните условия и безвредни за околната среда туристически маршрути и екскурзии през някои от най-интересните Натура 2000 зони в страната. Всички маршрути предварително се изпробват от служители на асоциацията, като се зачитат съветите на местните еколози, за да се провери дали наистина се предлагат най-добрите преживявания за посетителите, но и дали те са най-подходящи и съобразени с изискванията от гледна точка на запазване на природата.

Маршрутите също така са планирани по начин, така че да насърчават посетителите да нощуват в селските райони в близост до защитените зони, което от своя страна е от помощ за местните жители.. Тъй като много от хората предоставящи условия за селски туризъм, са също така земеделски производители и горски работници със собствена земя, включена в защитени зони,, възможността им да се възползват от Натура 2000 за привличане на посетители и за диверсифициране на доходите осигурява тяхната подкрепа, разбиране и одобрение на тази важна инициатива.

Страница 42
Еко-туризъм

Страница 44
Венерина обувка

Страница 45
Къдроглави пеликани, Преспанското езеро, Гърция
Ловци в „Натура 2000“

Преспанското езеро в Гърция

Преспанското езеро е разположено в отдалечен район на Балканите. Наименованието Преспанско езеро обозначава две сладководни езера, които се споделят от Гърция, Албания и Бившата югославска република Македония. Кристално чистите езера, които от всички страни са заобиколени от високи планини, се отличават с изключително богата дива флора и фауна и включват много ендемични и редки видове като, например кадроглавия пеликан, чиято най-голяма размножаваща се в света колония се намира при тези езера.

Въпреки че все още до езерата се достига твърде трудно, благодарение на международната им известност като места с богато биологично разнообразие, те бързо се превръщат в притегателна сила за любителите на природата. Тук обаче няма големи хотели. Вместо това туризмът се развива на основата на малкия семеен бизнес и селски предприятия, което подпомага местната икономика. Тези предприятия имат също така собствена търговска марка — Продукти от района на парк „Преспа“ — за да продават не само на посетителите, но и на други места.

Ловци в Натура 2000 - един положителен фактор в областта Лимузен, Франция

Разположени в центъра на областта Лимузен във Франция, езерата Мюра и Мустие са известни с богатото си разнообразие на птици. Те са също и отлично място за лов на пернат дивеч. С подкрепата си за включване на езерата в Натура 2000, Федерацията на ловците от департамента От-Виен активно участва в осигуряването на добро управление за тази уязвима зона.

Федерацията използва задълбочените си познания за региона за изготвянето на план за управление на Натура 2000 зоната, в сътрудничество с други местни заинтересовани страни. Понастоящем този план се прилага на базата на така наречените Натура 2000 споразумения с френското правителство Наред с другите задачи, в споразумението са включени дейности за редовно поддържане на площите около езерата, извършването на контролни наблюдения върху птиците и премахването на инвазивните чужди видове от зоната, като например нутриите.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

… новите инвестиционни планове и проекти не трябва да застрашават доброто състояние на защитените зони от мрежата Натура 2000

В защитените зони от мрежата Натура 2000 не се изключват *a priori* нови инвестиционни планове и проекти, но те трябва да се извършват по начин, по който се опазва доброто състояние на защитените зони, както и на биологичните видове и местообитанията обект на опазване в тях. Като гаранция за спазването на горното с Директивата за местообитанията е въведен специален механизъм за одобряване на планове и проекти, които биха имали ефект върху защитените зони.

Тов аизисква всеки нож проект или план, за който е вероятно да има значителни отрицателни последици за дадена защитена зона да бъде подложен на т.нар. оценка за съвместимост, за да се проучат възможните последици за съответните защитени видове и местообитания, обект на опазване в зоната. Ако оценката покаже, че е вероятно въздействията да бъдат значителни, тогава проектът трябва да бъде отхвърлен и да се проучат алтернативни решения, освен ако има възможност за прилагане на мерки за смекчаване с оглед отстраняването на заплахите.

В изключителни случаи и когато алтернативни решения липсват, Директивата все пак допуска предприемането на увреждащи действия в рамките на защитени зони по Натура 2000, ако те са обосновани от наложителни причини от първостепенен обществен интерес. Но в такъв случай трябва да се предприемат необходимите компенсаторни мерки, за да се гарантира, че не е изложена на риск цялостната кохерентност на мрежата Натура 2000.

Намиране на алтернативни маршрути за „Via Baltica“

Общоевропейският транспортен коридор „Via Baltica“ ще свърже Хелзинки с Варшава през Естония, Латвия и Литва. По план един от участъците на магистралата — обиколното шосе край град Аугустов, трябваше да премине през вековни гори и девствени блатисти райони в Натура 2000 защитена зона. През 2006 г. коалиция от полски НПО изпрати жалба до Европейската комисия, че по тяхно мнение оценката на въздействието по този проект не отговаря на изискванията на законодателството на ЕС за природата.

Комисията се съгласи с опасенията на НПО и откри съдебно производство срещу Полша, като изпрати също така искане до Съда на Европейския съюз да издаде разпореждане за спиране на всички строителни дейности по обиколното шосе, докато бъде намерено задоволително решение и разпоредбите на Директивата за местообитанията бъдат точно спазени.

Полското правителство впоследствие разпореди извършването на нова оценка на въздействието на проекта. Освен това бяха проучени алтернативни маршрути, които изобщо биха избегнали преминаването през защитената зона по „Натура 2000. Според заключението от новата оценка, въздействието би било значително, което доведе до избор на един от алтернативните маршрути. В крайна сметка магистралата е проектирана по такъв начин, че да се избегне унищожаването на каквито и да било Натура 2000 защитени зони. Директивата за местообитанията доказа своята ефективност за осигуряване на съгласуваността на инфраструктурните строежи с необходимостта от опазване на нашето природно наследство.

Страница 46
Магистралата Бренер, Австрия

Страница 48
Среден пъстър кълвач в гората, Полша

Страница 49
Вятърна централа Sumava national park, Czech Republic

NATURA 2000

Вятърна централа „Beinn an Tuirc“ в Шотландия

Откриването на двойка царски орли на площадката на планираната вятърна централа в Шотландия не попречи на нейното изграждане, а по-скоро насърчи прилагането на обмислен подход за свеждане до минимум на въздействията от проекта. Намирането на начин за обезпечаване на нуждите на орлите стана възможно благодарение на резултатите от задълбочената оценка за съвместимост, като в същото време бяха запазени икономическите показатели на проекта за вятърната централа.

Първоначално планираното разположение на вятърните турбини бе променено, с цел да се отдалечат от основната територия на орлите, за които беше създадено алтернативно местообитание далече от турбините. За тази целта се наложи изсичането на 5 km^2 иглолистни насаждения с видове, които не бяха местни. По важното е, че новосъздадените местообитания осигуриха нови хранителни територии за птиците. През 2008 г. в тази защитена зона успешно се излюпиха две малки на царския орел.

Стратегическо териториално планиране в Чешката република

Съгласно Директивата за местообитанията се изисква да се извършва оценка на въздействието на планове както и на проекти, които могат да засегнат дадена Натура 2000 защитена зона. Извършването на оценката на етап стратегически план е един от най-ефективните начини за избягване на въздействия върху зоните по „Натура 2000“ на ранен етап в процеса.

Благодарение на оценката за съвместимост, извършена според Директивата за местообитанията, в Чешката република една местна община в центъра на страната успя да коригира местния териториален план, за да се избегнат конфликти със защитените зони от Натура 2000. Чрез оценката бе идентифициран един проект, който би засегнал негативно една защитена зона и впоследствие мястото на проекта бе преместено. В резултат на адекватно изготвената оценка на този план и съответно неговото коригиране този план понастоящем за никой от предвидените в него проекти няма вероятност да се налага извършването на оценка за съвместимост, тъй като вероятността те да имат значителен негативен ефект върху Натура 2000 е избегната на ниво план.Това, от своя страна, спестява време и пари.

Благодарение на Директивата за местообитанията...

... през последните 20 години финансирането за опазване на природата в ЕС се е увеличило

Целите на Директивата за местообитанията не могат да бъдат постигнати единствено чрез законодателна защита. Нужни са също така значителни финансови ресурси, за да се подпомогне управлението и възстановяването на защитените зони от на мрежата Натура 2000. Като обща инициатива за ЕС, Натура 2000 се основана на принципа на солидарността и споделената отговорност между държавите членки и Европейския съюз. Отчитайки това обстоятелство, ЕС осигурява наличието на значителни средства на разположение на държавите членки за финансиране на дейности за управлението на Натура 2000 чрез различни инструменти на политиката на ЕС, като например Програмата за развитие на селските райони и европейските фондове за регионално развитие.

По-специално, финансовият инструмент LIFE служи като средство за финансово подпомагане на практическата реализация на мрежата. Тази Програма, която е приета едновременно с Директивата за местообитанията, до днес е предоставила над 1,2 милиарда евро за управлението и възстановяването на повече от две хиляди защитени зони от мрежата в целия ЕС, както е видно от много от примерите в настоящата брошура.

Макар разходите по ефективното управление на мрежата Натура 2000 да са значителни, все пак тя продължава да бъде едно икономически изгодно решение в сравнение с всичко, което получаваме в замяна. Освен собствената ѝ стойност Натура 2000 осигурява за нас също така много ценни екосистемни и социално-икономически услуги и ползи, чиято приблизителна парична стойност многократно надхвърля необходимите първоначални инвестиции. Като инвестираме в Натура 2000, ние инвестираме също така в нашето собствено бъдеще.

Екологично устойчив модел на земеползване в Горичко, Словения

Защитените зони от мрежата Натура 2000 в Йорсег, Горичко и Мура формират непрекъснат екологичен район, изключително ценен от гледна точка на биологичното разнообразие и простиращ се на площ повече от 420 km^2 по границата между Унгария и Словения. Отчитайки нуждата от общ подход към управлението на тези територии, Словения започва проект за управление на тези защитените зони от Натура 2000 и за разработването на устойчив модел за земеползване въз основа на природния, икономическия и социален потенциал на района.

Проектът, частично е финансиран от Европейския фонд за регионално развитие, изпълнява широк кръг от дейности за постигането на тази цел. Изготвена е карта на защитените природни местообитания и видове включени в директивите на ЕС и е осигурена техника за възстановяването на увредените тревни площи (част от техниката ще бъде закупена също чрез проекта).

Проектът предвижда след обсъждане с местните селскостопански производители да бъдат изготвени критерии за природосъобразно селско стопанство. Ще бъдат разработени нови селскостопански и туристически продукти с местна търговска марка, за да се насърчават местните продукти. Ще бъдат създадени също редица материали за повишаване на осведомеността и туристически брошури, за да се увеличи ролята и значението на региона като дестинация с високо качество и безвредна за околната среда.

Страница 50
Възстановяване на местообитания край река в Швеция

Страница 52
Европейска видра — все още често срещана в региона Горичко

Страница 53
Назъбени стръмни скали, Малта
традиционно косене на трева, Люксембург

Проект за опазването на средиземноморския буревестник в Малта, финансиран по Програма LIFE на ЕС

Проектът за средиземноморския буревестник е един от най-големите природозащитни проекти, които някога са реализирани в Малта. Благодарение на проекта, който е съсредоточен върху най-голямата колония птици в Rdum tal-Madonna, успешно са подобрени условията за гнездене и размножителния успех на 400—600 на брой гнездящи двойки.

Предприети са също така и мерки в открито море. С помощта на нови методи за проследяване са установени важните за този вид зони, които са предложени за защита. Осигурено съдействието на въоръжените сили за намаляване на незаконния лов, а рибарите са насърчавани да използват алтернативни методи за риболов с цел избягване на случайно заплитане на птици в техните мрежи. Благодарение на този проект бъдещето на средиземноморския буревестник вече изглежда далеч по-светло.

Съвместна работа на местните власти в Люксембург

Наскоро в Люксембург стартира проект по Програма LIFE на стойност 3 милиона евро за подпомагане опазването и възстановяването на 10 защитени зони от мрежата Натура 2000. Проектът включва редица класически природозащитни мерки — от дейности по възстановяване на местообитания до закупуване на земя, обсъждане със заинтересовани страни и повишаване на осведомеността.

Специална отличителна характеристика на проекта обаче е обстоятелството, че за изпълнението на тези мерки местните власти се обединяват в широко партньорство. Вместо просто да бъдат консултирани, местните органи — след обсъждане с местните общности — поемат инициативата за осигуряване на правилното управление на съответните защитени зони. Това спомага да се гарантира превръщането на защитените зони от мрежата Натура 2000 в неразделна част от местните интереси и политики.

Фотографи

Заглавна страница: Shutterstock

Страница 5: Европейска комисия

Страница 6: J. Hlasek

Страница 8: Shutterstock; Rollin Verlinde/www.vildaphoto.net; Shutterstock

Страница 10: Shutterstock

Страница 12: Sue Daly/naturepl.com

Страница 13 отгоре: Wild Wonders of Europe/Zupanc/naturepl.com; Wild Wonders of Europe/Lilja/naturepl.com

Страница 14: Jose B. Ruiz/naturepl.com

Страница 16: Jose B. Ruiz/naturepl.com

Страница 17 отгоре: LIFE08 NAT/BG/000281; LIFE04 NAT/P/000213

Страница 18: Pierre Zeni/Still Pictures

Страница 20: Shutterstock

Страница 21 отгоре: Shutterstock; F. van Bauwel

Страница 22: Zdanek Patzelt

Страница 24: Guy Edwardes/naturepl.com

Страница 25 отгоре: Markus Varesvuo/naturepl.com; LIFE04 NAT/DE/000028

Страница 26: Nick Upton/naturepl.com

Страница 28 : Adrian Davies/naturepl.com

Страница 29 отгоре: LIFE00 NAT/EE/007093; Shutterstock

Страница 30: Lubomir Hlasek

Страница 32: Willem Kolvoort/naturepl.com

Страница 33 отгоре: Gino Damiani; LIFE07_NAT_H_000322

Страница 34: Juan Carlos Munoz/naturepl.com

Страница 35 отгоре: Jim Asher; Inaki Relanzon/naturepl.com

Страница 36: Peter Creed

Страница 38: Wild Wonders of Europe/Smit/naturepl.com

Страница 39 отгоре: Shutterstock; LIFE02 NAT/S/008483

Страница 40: Paul van Gaalen/KINA

Страница 41 отгоре: Pawel Powlaczyk; J. Hamelin/UNEP

Страница 42: LIFE02 NAT/GR/008494

Страница 44: Niall Benvie/naturepl.com

Страница 45 отгоре: LIFE02 NAT/GR/008494; Yves Lecocq/FACE

Страница 47: Shutterstock

Страница 48: Grzegorz Lesniewski/naturepl.com

Страница 49 отгоре: Shutterstock; Shutterstock

Страница 50: LIFE08 NAT/S/000266

Страница 52: David Tipling/Naturepl.com

Страница 53 отгоре: Flickr; LIFE07 NAT/L/000542

Европейска Комисия
Директива за местообитанията — Отбелязване на 20-годишнината на опазването на биологичното разнообразие в Европа
Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз
2012 г. — 54 стр. — 24 x 24 cm
ISBN 978-92-79-23656-3
doi:10.2779/10866

KH-31-12-629-BG-C

ISBN 978-92-79-23656-3

Служба за публикации